

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PIGTRAAD

UDGIVET AF

KAMMERATERNES
HJÆLPEFOND

I Ryvangen samles vi alle juleaften (se side 144)

Inde i bladet: Julehilsen ★ Var Einar Gerhardsen ikke robust nok? ✧ Chr. Oftedals bøger ★
Nytysk ånd i den nye tyske litteratur ★ Smil og tårer i Horserød.

Jydsk Ilt- & Acetylengas
Fabrik Akts.

Horsens

★

Køb
danske
Textilvarer

★

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

stiftet 1945

PROTEKTOR: HS. KGL. HØJHED PRINS AXEL

Fondens kontor: Ordrup Jagtvej 175 (kontortid 9—12,30).
Telf. Ordrup 5075 — Postkonto 780.

Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet på aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været bosiddende i Danmark og har øvet aktiv indsats i frihedskampen, også kan optages som medlem.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til ud- deling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af del- tagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidstes efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. — Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2 nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lig- nende øjemed.

BESTYRELSE

Forretningsudvalget:

Formand: Konsul, sagfører Kaj V. Dahl, Vitus Berings Plads 1, Horsens.
Næstformand: Oberstløjtnant Fl. B. Larsen, Søgård, Sønderjylland.
Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, St. Kannikestræde 10, Kbh.
Sekretær og leder af fondens kontor: Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund.

Kaptajn Aage Eifer, Phistersvej 2 B, Charlottenlund, Helrup 2372.

Den øvrige bestyrelse:

Christensen, Allan C., assurandør, Thorvaldsensvej 9, København V.
Damtoft, Aage E., præst, Vesterbro 76, Ålborg.
Darling, Sv., tobakshandler, Hillerød.
Fog, Mogens, professor, dr. med., Søllingsvej 17, Charlottenlund.
Hansen, Viggo, fabrikant, Spigerborggade 2, Varde.
Holt, Paul, seminarieførstander, Århus.
Jespersen, Otto, landsretssagfører, Søndergade 72, Århus.
Johansen, P. A., arkitekt, Bernstorffslunds allé 80, Charlottenlund.
Kjeldsen, K., oberstløjtnant, Odense.
Kæraa, Leo, tandteknikermester, Banegårdspladsen, Århus.
Leth, O., bibliotekar, Johnstrupsvej 8, Sorø.
Loft, Johs., gas- og vandmester, de Mezasvej 18, Århus.
Madsen, N. J., pastor, Vorning pr. Hammershøj.
Mahler, P. E., førstelærer, Nr. Søby skole, Nr. Søby, Fyn.
Malling-Jacobsen, A., ritmester, Kollund, Sønderjylland.
Møller, Poul, fabrikant, Skive.
Næstved, Børge, læge, Sadolinsgade 9 st. th., Odense.
Olesen, O., kontorchef, Kastanie allé 7, Herning.
Olesen, Otto W., boghandler, Randers.
Rambusch, H., landsretssagfører, Kongensgade 49, Esbjerg.
Riis, Poul, pastor, Rosenvængets Sideallé 5, Ø. Tria 3101.
Thestrup, K., (M. F.) dommer, Viborg.
Thorsøe, Holger, købmand, Sønderborg.

EN STILLE JUL

Af pastor Poul Riis

(tidl. Dachau og Neuengamme)

Julen står for døren. Hvem føler ikke, at tiden farer afsted med én? Kan vi blive ved at følge med? Mange har sikkert den følelse i kroppen, at hele tilværelsen, hele livet er ved at løbe fra os. Alt skal gå stærkt, vi skal nå det allesammen.

Men hvorfor? — Mon det ikke er os, der tværtimod er løbet fra livet!

Tiden i de svære år slog faktisk langt bedre til! — Kampen, de hårde prøvelser af personlig og folkelig art gjorde, at vi blev knyttet sammen med vore medmennesker. Vi er bundet i et fællesskab — på sin måde et rigt fællesskab, der bestod, fordi vi havde fælles kamp og var fælles i det at vente!

Nu er fællesskabet ikke det, det var engang! Vi kan måske finde en smule af det ved en hyggelig sammenkomst i ny og næ og dog — det bliver sværere og sværere at genfremstille!

Her skal ikke gives en løsning, der er helt færdig og klar, som vi alle kan gå frem efter. Det er sværere idag at finde livsmening og livsmål i det daglige liv.

Men een ting skal der dog peges på i forbindelse med julen: *Julens tale om stilhed!*

Kan vi genfremstille vor barndoms indtryk af julen, så må det vel netop være dette indtryk, at med julen faldt der en underlig stilhed over menneskene. Den travle far fik tid til at være sammen med sin familie i hjemmet. Mennesker blev på en mærkelig måde knyttet sammen, netop fordi de blev tvunget til at være i ro sammen med deres nærmeste.

Mon ikke det er her, vi skal begynde, om vi skal forsøge at få lidt samling på det hele? — Det har sin værdi, om man ganske enkelt — for en gangs skyld —

giver sig til at være menneske blandt dem, man er knyttet til!

Og får man lidt ro på sig selv, er der også en mulighed for at blive stille for julens budskab: at vi ikke er overladt til os selv, at slås med det at være menne-

ske, men at Gud har sendt sin søn til jord for at lære os, hvad der er Guds mening og mål med det hele!

En stille, glædelig jul ønsker vi kammerater for hinanden — og særlig tænker vi på de hjem, der må savne en af deres kære ...

Og lad os gå med stille sind
som hyrderne til barnet ind,
med glædestårer takke Gud
for miskundbed og nådebud.
(Grundtvig)

Motiv fra
Överlands kendte
Sachsenhausen-digt.

Tegning af
P. Mahler

Vejarbejderen, der blev kz-fange - og statsminister

Var Gerhardsen ikke robust nok?

Sachsenhausenfangeren, den norske vejarbejder *Einar Gerhardsen*, der blev Norges statsminister fra 1945, har besluttet sig til at gå af som statsens chef, men at forblive som partiformand.

Hans beslutning om afgang var forsidestof i alle dagblade, for beslutningen kom som en overraskelse for offentligheden.

I Information har Outze i en leder anstillet nogle betragtninger om grunden til Gerhardsens afgang. Han er kommet til det resultat, at den egentlige årsag skal søges i, at Gerhardsen ikke hørte til de robuste, og dagens politik synes at kræve robuste folk.

Det hedder i artiklen bl. a.:

Usædvanlig var *Einar Gerhardsens* tiltræden som Norges statsminister, usædvanlig hans afgang.

Han var vejarbejder ved Oslo kommune og løsladt Häftling fra koncentrationslejren i Sachsenhausen, og da han blev udpeget som statsminister i 1945, efter at Nygaardsvolds »London-regering« var trådt tilbage, og efter at hjemmefrontens leder Paal Berg havde sagt nej. Det norske arbejderpartis sekretær gennem mange år og daværende formand var nemlig gået tilbage til det sted, han kom fra: stillingen som vejarbejder, da tyskerne afsatte ham som ordfører i kommunalbestyrelsen i Oslo.

Denne beskedenhed var medvirkende til, at Gerhardsen blev arresteret. Gestapo mente, der måtte ligge noget bag.

De fleste, lange krigsår havde Gerhardsen tilbragt i koncentrationslejre, altid som sine medfangers tillidsmand. Han var udsultet, træt, mærket af tortur og mishandling, da man bad ham lede den første regering i det befriede Norge.

Den første regering Gerhardsens program var et fællesprogram, nedskrevet og vedtaget under usædvanlige omstændigheder. Det var blevet til i 1944 på det sted, hvor der var flest politikere: i fangelejren Grini. Det var smuglet til Tyskland. Gerhardsen havde selv arbejdet med det i Sachsenhausen, og fra koncentrationslejren var det gået videre til de norske politikere og til kongen i

London. Utroligt, men sandt. Det var et program, i hvilket de konservative sluttede sig en dristig socialpolitik, og i hvilket de socialdemokratiske politikere gik ind for et stærkt militær. Overgangsregeringens tid blev kort. I oktober 1945 fik arbejderpartiet det absolutte flertal i stortinget. (Det har som bekendt bevaret det, om end ikke usvækket.)

Gerhardsen har ledet, hvad man i Norge har kaldt »Genopbygnings- og resignationsperioden«. Medens landet endnu levede i en lykkerus, der kun har sin lige i den lange danske sommerferie 1945, begyndte opbygningen.

Gerhardsen — og hans finansminister Brofoss — lagde navn til et stykke arbejde, som genrejste Norge samtidig med, at det bragte det et godt skridt ad vejen til socialiseringens paradis, hvorom megen strid har raset. Da det var på fode, knyttede han det til vestmagterne og trak Danmark med over. Om de følelser, der besjælede ham, og om det indre spil i den norske regering kan der skrives bøger, og antagelig bliver de engang skrevet; men hvorefter alting er: Gerhardsenregeringen tog ansvaret og beslutningen.

Da Gerhardsen skulle tale i Studenterforeningen i København den 17. november — 2 dage før hans afgang — blev det således hans »afskedsprædiken«, han kom til at holde her, og derfor var der usædvanlig stor interesse om hans tale, der i alt væsentligt kom til at dreje sig om mulighederne for nordisk samarbejde.

Politiken bragte i forbindelse med besøget i København et interview, som man kunne kalde: Mennesket bag politikeren.

— Findes der endnu nazisme i Norge? spurgte bladet bl. a.

— Der findes en del tidligere medlemmer af National Samling, som er bitre, med en hadefuld indstilling rettet mod det demokratiske samfund — men de allerfleste er forlængst gledet ind i det daglige liv og godtages af de andre — heldigvis, lød svaret. Enkelte har endnu deres problemer, men de fleste er kommet over det. Hvis de enkelte ville

forsøge at danne en ny organisation, ville den være fuldstændig betydningsløs.

*

Gerhardsen var en god ven af den norske fangeforening. Måske har en og anden dansker undret sig over, at han ikke var et mere fremtrædende medlem, end tilfældet var.

For den, der personligt kendte Gerhardsen, var der ikke noget mærkeligt i dette. Det ligger i hans væsen, at han stiller store krav til sig selv, men at man iøvrigt gør dagens gerning uden al for megen larm og spektakel.

Til sine venner i norsk fangesamband sagde han: Tal stille om, hvad I har oplevet, for offentligheden vil ikke kunne forstå jer!

I Sachsenhausen var han blokskriver i en af de norske blokke. Han skar rugbrød ud og førte sine regnskaber, og det lykkedes ham på en stilfærdig måde i ordets bedste forstand at lave en mønsterblok.

En eftermiddag kom der pludselig besked om, at Gerhardsen næste dag skulle afgå fra lejren.

Ordren vakte sensation. Spontan samledes man i blok 1, der fyldtes til trængsel, til et stilfærdigt samvær, der var præget af en sammenbidt solidaritet.

Så blev Gerhardsen hentet. Hvor skulle han hen? Vel nok til Oslo! Men hvorfor? Hvad ville der ske ham? Skulle han blive en af dem, der forsvandt? Skulle han ende som gidsel?

Befrielsen gjorde ham til statsminister. Han dannede faktisk en Sachsenhausen-regering med chef og ministerkolleger med samme erfaringer fra okkupationstiden.

Deres regime var befriet for enhver form for leflen. Det brede folk var sikker på, at Sachsenhausenregeringen gjorde det, der var nødvendigt og ville blive bedst for landet.

Modstandsbevægelsen i Danmark har med levende interesse fulgt retsopgøret mod landssvigerne i Norge.

Vi har syntes, at måden, man greb sagen an på, var bedre end andre steder, og for os var forklaringen så enkel, for vi fandt, at de var sagkyndige.

Gerhardsen har selv ønsket at træde som regeringschef. Han er ikke nogen gammel mand, men vel nok en træt mand. Efter en art hvileperiode vil han nok være der igen som praktisk politiker.

Jobs. Fosmark.

Jeg er fange — men jeg er fri

Chr. S. Oftedal og hans bøger fra tugthuset.

Af Mogens Møller (Dachau)

*Fanger som sliter. Fanger som drar.
Svette og blod i vårt fotefar.*

*Hva spirer i svette? Hva gror i tukth?
Tålmod og kærlighets bellige
frukt.*

(Fra »Verden er ny«)

I dette efterår besøgte den kendte norske modstandsmand, redaktør Chr. S. Oftedal Danmark for første gang efter krigen. Jeg antager, at dette er anledning til, at »Pigtråd«s redaktør har bedt om en artikel om Chr. S. Oftedal og hans bøger, som ikke er meget kendt herhjemme.

Chr. Oftedal er chefredaktør ved Norges største provinsavis »Stavanger Aftenblad«, der er grundlagt af hans farfar og videreført af hans far, den kendte norske politiker, statsråd Lars Oftedal. I juni 1940 trak Chr. Oftedal sig frivilligt tilbage fra bladets ledelse som protest mod de tyske indgreb mod den frie presse. Hans deltagelse i modstanden mod besættelsesmagten førte til hans arrestation den 12. august 1940. Han var sigtet for spionage, og den lange proces mod ham førte til, at han den 22. februar 1941 blev dømt til døden sammen med 17 landsmænd. Den 16. april samme år blev han benådet til 10 års tugthus, og i juli 1941 blev han overført til Tyskland, hvor han sad i forskellige tugthuse. Med Bernadottes redningsaktion blev Oftedal i april 1945 bragt til Nuengamme, og herfra gik turen over Frøslevlejren til Sverige. En del danske fanger lærte Chr. Oftedal at kende i denne sidste del af fangenskab.

Mange danske mindes også med taknemmelighed Chr. Oftedals broder, dr. Svend Oftedal, der var revierlæge i Sachsenhausen og senere i Neuengamme. Han blev efter befrielsen socialminister i regeringen Gerhardsen; men døde nogle år efter som følge af opholdet i Tyskland.

Også Chr. Oftedal har deltaget i det politiske liv i efterkrigstidens Norge. Som både faderen og farfaderen havde været det, blev han sin bys repræsentant for det liberale parti i Stortinget.

Årene efter befrielsen har været travle. Foruden arbejdet i Stortinget, hvor Oftedal har været særdeles aktiv, rummer disse år en foredragsrejse i USA og forelæsninger på Oslo universitet for udenlandske studerende. Fem bøger og mange artikler er skrevet i disse år, og så krævede alvorlige eftervirkninger af det lange fangenskab endda en længere rekonvalescens.

To af bøgerne, som må antages at have særlig interesse for dette blads læsere, skal omtales her. I efteråret 1945 kom »I skyggen av et tukthus«. Det er tegninger fra tugthuset Dreiberger-Bützow, det tredje på Oftedals vej gennem Tyskland. Tegningerne er fremstillet i tugthuset og under stor risiko smuglet ud af de norske sømandspræster Arne Berg og Conrad Vogt-Svendsen og af Hilgunt Zassenhaus. Det samme gælder bogens indledning »Kjetting-Verket«, som er skrevet af medfangeren, journalisten Olav Brunvad fra Bergen. Tekst og tegninger fortæller om livet i fængslet og på den granatfabrik, der havde lejet fangerne som arbejdskraft. Oftedal skriver i forordet, at disse tegninger er blevet til, »fordi jeg måtte. Slik kan du så vanskeligt bære alene! Man fornemmer i tegningerne denne nødvendighed. Under det trivielle tugthusliv og det hårde slid finder han oplevelser omkring sig og i sig selv, og det er disse oplevelser han fastholder og giver videre i tegningerne. Der er dyb oplevelse bag disse tegninger, og derfor giver de en så meget. Der er bl. a. i bogen en tegning til Kristus-ordene: »Kom til mig, alle I, som er trætte og tyngede af byrder, og jeg vil give jer hvile.« Det er en ganske enkelt tegning, nærmest blot en skitse, et kristushoved og to fanger, der synes at lytte. Der er i disse fangers trætte ansigter et spinkelt skær af fred og hvile sammen med sporene af slid og håbløshed. Kun den, der har oplevet at være træt og tyngt af byrder og har hørt disse ord, som sagt til ham selv, kan skabe en tegning, der så realistisk udtrykker denne fred og hvile trods alt. Det er gjort så ganske uden idyl, og derfor så ærligt.

Endnu en bog blev til i tugthusene. »Verden er ny«, der udkom i 1946, er skrevet og tegnet, mens Chr. Oftedal sad i encelle i Rendsborg vinteren 1943—44 og ligesom de førnævnte tegninger smuglet ud.

Allerede i sin komposition er det en særpræget bog. Tegninger, prosatekst og digte udgør en helhed. Tegningerne er ikke blot illustrationer til teksten, men har deres selvstændige værdi som udtryksmiddel. Prosateksten er skrevet som dialoger mellem Chr. Oftedal og en mere skeptisk medfange. I forordet skriver Oftedal, at alle samtalerne er oplevet, enten de er ført mellem fanger eller kunne have været ført, om de havde haft lov at tale sammen! Enhver, der blot i kortere tid har siddet i encelle, vil forstå, hvorfor netop denne form er valgt. Samtalerne har som regel deres udgangspunkt i dagligdagens hændelser i tugthuset — ofte gengivet i en tegning —, og herfra går tankerne til verden uden for murene, til hjemmet, til vennerne og til religiøse, sociale og politiske problemer. Det er ikke reportage om livet i tugthuset. Forfatteren lader os se endnu længere ind end bag tugthusmuren, ind i, hvad der groede og levede i ham selv i fangenskabets tid.

Digtene efter hvert afsnit samler, hvad der er talt om, og udtrykker det væsentlige i digtets koncentrerede form. Bogens sidste afsnit er tre »dagviser« skrevet sidst i 1944. I dem samles og udtrykkes bogens hovedtanke, og tegningerne til disse digte er for mig at se bogens kunstneriske højdepunkt.

Hvad er så hovedtanken i denne bog? Det er udtrykt allerede i titlerne på bogens to hoveddele: *Jeg er fange* og *Jeg er fri*. Det er en bog om menneskets frihed trods fangenskab. Denne frihed finder Oftedal i sin kristne tro. Man kommer under læsningen gang på gang til at tænke på ordene hos Paulus om, at Kristus har friet os — ikke fra synden og døden og djævelen, men fra syndens og dødens og djævelens *magt*. Mennesket er indespærret, men tugthuset har ikke magt over mennesket. Ensomheden i cellen skiller ikke fra verden derude. Den lever han med i sine tanker. Tanken kan ikke bindes, den er fri, og den arbejder med menneskers fælles og individuelle problemer. Og overblikket bliver ikke dårligere, når man får tingene

så meget på afstand, som man gør i en celle. Bogen er rig på inspirerende og skabende tanker, som har meget at give os, også nu i den bevægede tid, der fulgte efter krigen.

Det er troen, der giver Oftedal oplevelsen af frihed. Denne kristne tro er på én gang *inderlig* og *udadvendt*. Troen skal ikke blot styrke og trøste i onde tider; den tvinger mennesket ud i arbejde og tænkning for medmennesket. Derfor er denne bog, som er blevet til i et hus fyldt af nød og lidelse, fuld af glæde og tro, og derfor er denne bog, som er skrevet af et menneske, afsondret fra menneskeheden, fuld af skabende tanker om menneskeheds problemer.

»Verden er ny« er en bog, som har meget at give læseren og ikke mindst den, der fra fangenskab i Tyskland kender den fangetilværelse, der er bogens baggrund.

Foruden de to her omtalte bøger har Chr. Oftedal udsendt en bog om amerikarejsen »Tvers over Atlanteren« (Oslo 1947), en oversigt over den politiske udvikling i Norge efter krigen »Norge nettop nå« (1948). Bogen foreligger i dansk udgave (»Norge netop nu«, Forlaget Fremtiden, København 1948). — Sidst er kommet en bog om stortingets arbejde »Daglig liv i Norges Storting« (1949, 2. opl. 1950).

Mogens Møller.

Nytysk ånd genspejlet i ny tysk litteratur.

Af bibliotekar Hans Rütting.

Foran mig ligger en stabel nye tyske bøger — de fleste udkommet ifjor. Lidt mistroisk lader jeg øjnene glide hen over titelbladene. Jeg ånder lettet op. Ingen billig reportage, ingen memoirer af løsladte generaler, heller ingen udpræget modstandslitteratur. Et udvalg af det, der læses i Tyskland i dag — ikke mere tilfældigt end indtryk fra spredte rejser og samtaler med folk i øst- og vestzonen. Bøger af kvalitet er ofte forud for deres tid — de varsler, hvad der foregår i et folks lønlige indre, før det kommer til syne. Lad os skønne vejen, tyskerne ønsker at gå, ved at kikke på deres nyeste litteratur!

Nazisterne vanrøgtede det tyske folk og dets sprog; diktatur lægger kunst og skønhed i lænker. Wilhelm Schneider har i bogen »Ehrfurcht vor dem deutschen Wort« (Freiburg: Herder 1950) sat sig for at højne den jævne mands krav til det sprog, han daglig læser i avisen og hører i radioen, og at give en anvisning på, hvordan og hvad man bør læse. — Øret, der var vant til den snærende kommandotone, lukkes atter op for sprogets musik i et lille — også for udlændinge — nyttigt værk af Wolfgang Kayser: »Kleine deutsche Versuchschule« (Bern: Francke 1949).

Således udrustede får vi mere ud af læsningen af tyskers yndlingsforfat-

tere: Stifter, Rilke og Trakl, der alle sammen er udkommet i nye oplag. De er — betegnende nok — østrigere. Deres sprog rummer en sødme og fylde som en vellagret, gennemsigtig vin. Her har vi det »gamle« Tyskland, det elskværdige, sympatiske og harmoniske Tyskland, som var en del af Europa. »Kulturen begynder syd for Mainfloden«, siger tyskerne og udtrykker derved de sydtyske landes naturlige alliance med Østrig.

Forlaget Schwann i Düsseldorf udgav 1949 Stifters »Nachsommer« og genoptrykte samme år Grimms eventyr. Der kan ikke tænkes større modsætninger end de to bøger — og dog har de et tilfælles: hver for sig giver de et ensidigt billede af tysk mentalitet — enten for blodtørstigt eller for harmonisk. Vil man vide mere om Stifter — han er alt for lidt kendt i Danmark — bør man fordybe sig i Curt Hohoffs essay om digteren (Düsseldorf: Schwann 1949).

Hverken politisk eller kulturelt var det klogt af Bismarck at manøvrere Østrig ud af det tyske forbund. Hvilke åndelige muligheder gemmes der ikke den dag i dag hos de tysktalende østrigere — man ser det hos Trakl, denne mærkværdige yngling, hvis hele korte liv var en eneste ekstase (3 bind hos Otto Müller i Salzburg 1949). Tyve år

senere synes han genfødt i hamborgeren Wolfgang Borchert, der døde som ganske ung — en sandhedssøger, en glødende antinazist. Breve, han sendte fra de russiske slagmarker, blev brudt op og benyttet som vidneudsagn imod ham. Skont syg blev han slæbt til Nürnberg og dødsdømt, men senere benådet og atter sendt til Rusland. Kort efter kapitulationen døde han — en dag før premieren på hans stykke: »Draussen vor der Tür«. Han blev 26 år gammel. Hans værk (Hamburg: Rowohlt 1949) — på linie med Villon og Rimbaud — bærer spor af virkelig genialitet; det er ekspressionistisk i tonen, ubetinget, urokkeligt i sin holdning, endnu uafklaret og tit voldsomt i ordvalget. Det mangler et stænk af sydens klarhed, det sollyse mådehold, der udmærker Rilkes digte (»Aus Taschenbüchern« — R. M. Rilke af K. Kippenberg, Wiesbaden: Insel Verl. 1950).

Ernst Robert Curtius, den navnkundige romanist fra Bonn, åbner Europas gamle traditioner for tyskerne — »Kritische Essays zur europäischen Literatur« hedder hans bog (Bern: Francke 1950). Der spændes en bue fra Virgil, Balzac til Eliot; man hører om Toynbee, Unamuno og Hoffmannsthal. En bitter medicin at sluge for dem, der indtil da prædikede »glemsel i den umådelige rus«. Curtius lærer tyskerne, at vestens civilisation (et foragteligt ord på tysk) rummer mere end ydre former, bl. a. også »kultur«. Der er nogle i Tyskland, der altid har vidst det, f. eks. Wilhelm Hausenstein, en fin kunstkritiker, som nu udnævnes til gesandt i Paris: ingen bedre og mere værdig kunne tænkes. Hans »Zwiegespräch über den Don Quixote« (München: Kösel 1948) forherliger den spanske ridder som åndens og næstekærlighedens »vidunderlige hieroglyphe«.

Portene til den store verden bliver dog også slået op for den jævne mand. Der er forlæggeren Katzmann i Tübingen, der — foruden digter-filosoffen Ernst Jünger, den tyske ungdoms erklærede yndling — udgiver en »story« serie, simpelthen »det bedste« af alverdens noveller og skitser — små hæfter, der sælges til en billig pris fra enhver kiosk. Det er den gode smags kulørte hæfter! Der findes Hamsun ved siden af Sostschenko, Saroyan sammen med Louis

Bromfield, Henry Miller i selskab med Huxley — en munter og velsmagende cocktail for jernbanerejsende!

Det kan være godt nok med adspredelse — men mennesket i dag har også — og mere — brug for indre samling. Josef Dillersberger udgiver en anonym forfatters omfattende udvalg af religiøse tanker fra alle tider og fra hele verden — ligeledes med den travle rejserende for øje, der i en stille time om morgenen og om aftenen ønsker at tænke over en psalme eller et skriftsted, en mystikers eller en helgens ord. »Das Stundenbuch« Salzburg: O. Müller 1950.)

»Stundenbuch« og »Story« forholder sig til hinanden som visdommen og verdslig kådhed. Vi vil gerne se dem ligge fordrageligt i samme lomme — endnu falder det svært for tyskerne at lære denne tolerance — det skødesløse »både — og« begynder, som sagt, først syd for Mainfloden. Nordtyskerne foretrækker endnu et gravalvorligt og filosofisk »enten — eller«.

Tyskerne elsker stadigvæk at filosofere — endnu står eksistensfilosofferne højt i kurs, især Heidegger og Jaspers (M. Reding: Die Existenzphilosophie. Düsseldorf: Schwann 1949). Uden tvivl er Heidegger den mere betydelige — men også mere farlige — for tyskerne, der ynder spændte, overspændte problemstillinger. Han offentliggøres bl. a. hos Francke i Bern. Samme sted er udkommet en letfattelig kombination af indledning til og antologi af filosofien; den er skrevet af Georg Misch og hedder: Der Weg in die Philosophie.

Vi talte om forskellen mellem Nord- og Sydtykland; en dansker, der med åbne øjne gennemkrydser Tyskland på fart mod Frankrig eller Italien, vil tit savne en kortfattet kunsthistorisk orientering. Der findes mange små håndbøger, der næsten alle går ud på at genoprette den tabte forbindelse med den romanske kulturverden. Før reformationen var jo Tyskland en del af Europa, først senere skilte Projsen sig ud som en mørk provins med sine egne love. Det præger landskabet den dag i dag. Hermann Schnitzler påviser i bogen »Mittelalter und Antike« (München: Desch 1950), hvordan den romerske antik levede videre i Tysklands middelalder og W. Braunfels opdager i: Die Verkündigung (Düsseldorf: Schwann 1949)

det kirkelige symbolsprog som fælles europæisk kulturarv.

Man har rost tyskerne for deres grundighed, ikke altid var den lige tiltalende. Når man tager den »Francksche Verlagshandlung« (Stuttgart) to vægtige bind om Rusland i hånden, forbavses man dog over den præcision, saglighed og flid, professorerne Leimbach (Die Sowjetunion) og W. Kirchner (Geschichte Russlands) (begge 1950) har lagt for dagen ved at fremskaffe og gennemarbejde et for de fleste sprogligt utilgængeligt materiale. Leimbach følger Sovjetunionens tekniske og erhvervs-mæssige udvikling indtil den nyeste nutid på grundlag af sovjetpublikationer og statistikker med mange kortskitser og fotografier — V. Kirchner giver en objektiv fremstilling af Ruslands historie fra oldtiden til nu. Samme forlag fortsætter med en række af lignende »Länderkunden« — den sidste er en lille håndbog, »Finnland«, af dr. W. Evers.

Sådanne bøger sluges naturligvis i Tyskland: thi Rusland frygtes — netop fordi det er truende ukendt — og de øvrige lande drømmes om som målet for en mulig udvandring.

»Man vil flygte fra det hele — også for ansvaret« — således bedømmer de fleste situationen, efter at de har interviewet en række tilfældige tyskere. En gennemgang af skønlitteraturen giver nu ikke det indtryk. Hvordan den unge generation — eller bedre eliten af den — oplevede officersrevolten den 20. juli 1944, skildrer H. H. Kirst i en spændende reportageroman: »Wir nannten ihn einen Galgenstrick« (München: Desch 1950). Den er skrevet (må man da håbe) uden litterære ambitioner; den giver et godt billede af stemningen og tænke-måden hos de unge tyskere, der var smittet af oprørets ånd. Dybere rodfæstet i en afgjort holdning er Anna Seghers' skikkelser — hun skildrer jævne mennesker, arbejdere, bønder, chauffører, deres daglige kamp for tilværelsen, for kærlighedens og troskabens enkle dyder og under deres indre vækst fortæller om modstandskampen. Hendes sprog er ukunstlet og gribende netop i sin ligefremme fortælle-måde. (Die Toten bleiben jung«. Aufbau Verl. Berlin 1949.)

Opholdet i Gestapos kælder i »Prinz Albrechtstrasse«, som jo også nogle dan-

skere har lært at kende, skildres af Günther Weisenborn i »Memorial« (Aufbau Verl. Berlin 1948). Bogen er et skændselens monument over nazismens ugeringer, men også en hymne, der i nøgterne ord fortæller om martyrer og idealister. Forfatteren har lært af Bert Brecht, uden tvivl den største begavelse iblandt de tyske dramatikere (hans bøger i Aufbau Verl. Berlin). Han forstår kunsten med jævne ord at sige det usædvanlige og at fremstille det uhyggelige som en normal begivenhed. Allerede Kleist benyttede denne metode i »Michael Kohlhaas«. Greve Stenböck-Fermor bruger den ligeledes og med særdeles stærk effekt — ved at genfortælle Harald Poelchau minder fra henrettelsesstedet Plötzensee, hvor han var fængselspræst og — modstandsmand, der i embeds medfør talte med sine egne dødsdømte kammerater i cellerne, før de skulle føres til skafottet, uden at han nogensinde blev røbet — heller ikke efter generalernes oprør 1944. »Die letzten Stunden (Volk u. Welt: Berlin 1949) giver et gribende, sagligt og næsten omfattende billede af den tyske modstandsbevægelses tragiske afslutning. Poelchau siger om mændene, hvis sidste timer han overværede: »De havde levet ud fra deres samvittighed og døde for samvittighedens frihed. Jeg stod over for dem som kristen, ligegyldig om de vedkendte sig kristendommen eller ej. Så snart vi blev klar over, at det ikke drejede sig om dogmer, men om samvittigheden, faldt alle konventionens hemninger.«

Poelchau har i sin bog nævnt samtalerne i Kreisau mellem greve Moltke og Pater Delp før attentatforsøget mod Hitler; der enedes man om et muligt fællesarbejde mellem protestanter og katolikker efter Tysklands sammenbrud. Ud fra deres kristelige overbevisning var både Moltke og Delp imod at myrde Hitler — men at de i det hele taget havde regnet med nazismens undergang var tilstrækkeligt til en dødsdom. Begge indleveredes samtidig til henrettelsesstedet i Plötzensee; men skarpretteren, der havde fået travlt andetsteds, udeblev, og de to fik endnu en gang en betimet frist at leve i. Delp benyttede ugerne mellem domsafsigelsen og eksekutionen til i al hemmelighed, med lænkede hænder, i en halvmørk celle og stadig afbrudt af vagtbetjentenes eftersyn at skrive dagbogs-

optegnelser, der vidner om en næsten klarsynet erkendelse i dødens åsyn: der er ord, hvis mening åbner sig for os, først når livet er blevet stille omkring os. Delps sidste og smukkeste ord til tyskerne er opfordringen til »at søge det klare, at gøre det sande og at leve kærligheden: det vil atter give os helse«. (Delp: Im Angesicht des Todes. Frankfurt a. M. Jos. Knecht 1949.)

Nazisme er kun eet ord blandt mange for nihilisme. Dens komme varsles allerede af den tyske digter Hölderlin, som man først nu begynder at tolke og forstå: den afsindige Hölderlin stod i pagt med de samme magter, der gør det af med Thomas Manns »Dr. Faustus« — og begges skæbne vikarierer for hele Tysklands. (Przywara: Hölderlin. Nürnberg: Glock 1950).

Søren Kierkegaard, Nietzsche og Do-stojewski står dybt i opgørets skygge; alle tre siger farvel til kulturen, hvis aftenrødme de endnu har oplevet. Så bryder uvejret løs. Kafka tyder angst og ensomhed i visioner, som Frans Marc, Koschka og Picasso maler; det er ingen tilfældighed, at Hindemith og Spengler er samtidige. Østrigeren Trekl, der som ganske ung tog gift i den første verdenskrig, efterlader geniale digte — ligesom Otto Braun, Heym og Borchert, som alle tre blev et tilfældigt offer for deres voldsomme tid. Men værkerne, som nærmest var brudstykker, røber et nært slægtskab til Hölderlins rytmer, symboler og ordvalg, som ikke mindst derigennem får et mærkeligt præg af profeti: Rilke, Stefan George og Heidegger hævder ganske bevidst digterens kald som »seer« — og de få betydende digtere i Tyskland, der har fået lov at overleve katastrofen at modnes i en kold og fattig tid, som Schnack, Weinheber og Carossa, føler sig som mennesker i den mørkeste midnatstime, på udkig efter den første stribes sollys, når den »nye gud« kommer for at gøre ende på ragnarok.

Romanskribenterne slutter op på den samme linie — begyndende med Broch og Jahnn (»Fluss ohne Ufer«. München: Weismann 1948), der — som trofaste Joyce disciple — forvandler livet til et kaos af tanker og indtryk, af hemningsløse tilfældigheder og sluttende af med Billinger og Langgässer (»Märkische Argonautenfahrt«, Hamburg: Goverts 1950), der tvinger myte og dogma til en

bristefærdig enhed — ligeglade med den psykologiske udredning, simpelthen ud fra en barok og apokalyptisk stemning om, at tidernes ende er nær forestående. Barokken, som ekstatisk farvet romantik, genkommer så i den tyske form for ekspressionisme; først når dens grådighed stænges, bliver den tålelig, ja en nydelse, hvis den krydres med en god del ironi og konstruktion. Vi tænker på Wiechert og Jünger. Når man roser Ernst Wiechert, så skønner man på hans indsats som modstandsmand — det kommer nu hans værk til gode. Ernst Jünger derimod får megen dadel som »gold forfatter«, fordi han ikke skarpt nok tog afstand fra nazisterne. Han gjorde det ganske vist i nøgleromanen »Auf dem Marmorklippen«, men ud fra en konsekvent nihilisme (»Der Arbeiter«, Hamburg 1932). Wiechert og Jünger legemliggør de to uforsonlige modsætninger i den tyske mentalitet, nemlig trangen til enten føleri eller heroisme, der følges ad som lys og skygge — og begge hidrører fra en indgroet foragt for den gyldne middelvej. Det overspændte, det farlige, det ensidige frister — og denne stadige fristelse er en forøget livslykke, man ikke vil undvære. Wiechert, der i nogle måneder sad i koncentrationslejren Buchenwald (»Der Totenwald« Zürich: Rascher 1946) forlod sin gamle tro i harme over en gud, der »kræver hektomber af mennesker som offer«. — Jünger, den tidligere ateist og krigens lovsanger, finder derimod vejen til kristendommen i sin utopiske roman »Heliopolis« (Tübingen: Heliopolis Verl. 1950).

Dette er også den almindelige tendens hos de yngste forfattere, der med en desperat ihærdighed prøver på at løse sig fra håbløshedens kvælertag. Gerd Gaiser (»Eine Stimme hebt an« München: Hanser 1950) skildrer den hjemvendende soldat, der ikke mere finder et hjem; et dagligdags emne. Men han giver et nærbillede af Tyskland i dag, set igennem den fattige mands briller, og de ellers upåagtede ting bliver til luttende oaser i ørkenen. Novalis' ord: vort liv er ingen drøm, men det skal og vil blive en sådan — står som motto for Heinz Risses debutroman: »Wenn die Erde bebte« (München: List 1950). Emnet er det samme som i Ernst Kreuders eventyr: »Die Unauffindbaren« (Ham-

borg: Rowohlt 1948). Emnet er eventyret. Et gammelt tysk tema, siden Parsival velkendt og varieret utallige gange i skiftende stilkostymer — genfødes i en ny-barok fatning. Og dermed slutter vi, hvor vi begyndte, med Grimm og Stifter: Mennesket ved tærskelen til to verdener ønsker at skifte ham, at blive »uopdagelig«, efter behag at skifte fra den ene til den anden verden — og helst til den anden. Det klassisk-humanistiske Europa foretrak denne verden.

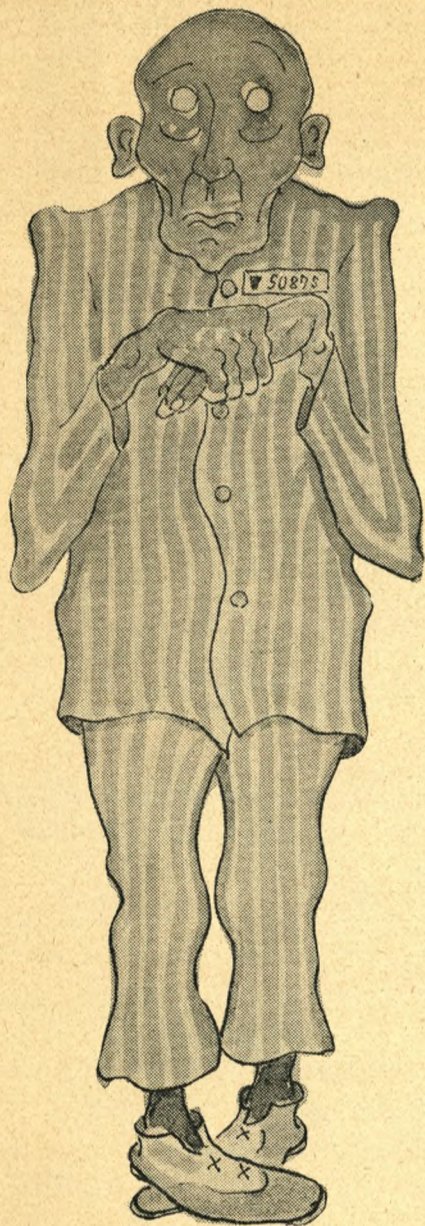
Bernadotteskolen en international skole

Bladet »Unge Pædagoger« har haft en samtale med Bernadotteskolens nye leder, skoleinspektør, cand. psych, C. C. Kragh Müller.

— Bernadotteskolen er jo en international skole. Hvori består det »internationale«? spørger bladet.

Svaret lyder: — Her er et ret stort indslag af udenlandske elever. En del taler overhovedet ikke dansk endnu, så alle lærere må helst beherske engelsk. Iøvrigt viser det internationale sig vel også deri, at der er engelskundervisning for alle lige fra børnehaven. Men det væsentlige ved det internationale er, at vi forsøger at arbejde for mellemløselig forståelse — og at vi begynder inden for vore egne 4 vægge.

Den norske forfatterinde Jo Tenfjord har i en smuk og spændende bog »Venner verden over« på sin måde søgt at give besked om F. N.s betydning for menneskers daglige liv. Bogen er vel beregnet for børn, men kan absolut anbefales ungdomsskolen, f. eks. til højt-læsning. Man følger to nordnorske børn, der må flygte, fordi tyskerne brænder deres hjem af. På en rejse til fremmede verdensdele støder de stadig på F. N.s navn og virke. Bogen slutter med, at de genforenes med deres far, der har været tysk fange.

Apellen var endt —
nu var de »hjemme« i blocken,
de gik så underlig søgende om —
der manglede een af flokken.

De havde fulgtes den lange vej,
Warschawa — til Neuengamme,
alt, hvad de døjed' og led af ondt
blev næring til hadets flamme.

Men sulten øved' sit snigmandsværk,
til flammen bluffed' — og slukned',
i sultens mareridt — trangen til brød
et menneskes stolthed drukned'.

Han stjal et brød — han åd det i eet
og dulmed' den skrigende smerte,
mens angsten for straffen lå som et dyr
og flænged' hans skælvende hjerte.

De greb ham -- dommen var hurtig sagt,
den næste dag blev han hentet,
hans blik var tomt, hans læbe stum
— — så stod han ved galgen og vented'.

Men før han sank i det tomme rum,
som døden styrted' ham i,
han så i et lyn den kommende dag,
hvor mennesket atter er fri.

Oluf Bonnè.

HORSERØD

V.

Oluf Bonnè fortsætter sin skildring af livet i Horserødlejren. Vi hører lidt om gidslerne fra 29. august, om de internerede jøder, og om livs-skæbner bag pigtråd.

Gidslerne løslades.

Løsladelserne af fanger fra lejr 2, som så småt var begyndt allerede en ugestid ind i september, tog efter aktionen mod kommunisterne og jøderne, større fart.

Lejren var, da disse større løsladelser satte ind, fuldt belagt, idet nye fanger fra Jylland, Fyn og Bornholm havde fyldt alle fire barakker. Det vakte en del uro i lejren, da det rygtedes, at nogle af de frigivne ved løsladelsen havde underskrevet et papir, hvori de erklærede, at de i fremtiden intet ville foretage sig i ord, skrift eller handling, der kunne skade det tyske rige. Meningen om det tilstedelige heri var meget delte. Nogle fremhævede, at en underskrift under disse forhold ingen betydning havde og hævdede at ville underskrive på, hvad det skulle være for at komme ud, og så give pokker i underskrift og tyskere bagefter. Andre mente det modsatte og gav udtryk for deres overbevisning om, at de ville tabe i anseelse og undergrave deres position, hvis de underskrev. Erklæringen lød således:

Undertegnede forpligter mig herved til efter min løsladelse i dag ikke at foretage mig nogen handling eller fremkomme med nogen

udtalelse, som på nogensomhelst måde er rettet mod det tyske rige, eller som kan stride mod tyske interesser.

Tyskerne gik senere med til, at indholdet i erklæringen ændredes derhen, at der attesteredes, at der ved løsladelsen var tilkendegivet den løsladte, at dersom, hvis og såfremt osv., ville der ske ham allandsens ulykker.

Fra udenrigsministeriets side var der i nogen tid blevet arbejdet på at få en afgørelse på de fangnes skæbne, og de fik endelig udvirket, at en kommission fra Dagmarhus skulle tage sig af sagen. Denne kommission indfandt sig i lejren den 4. oktober og installerede sig i een af barakkernes samlingsstuer. Een efter een blev fangerne kaldt ind til forhør, et forhør, der var ren proforma, og hvis forløb understregede, at bestemmelsen for den enkelte og helheden var truffen — og det var løsladelse. Der var dog enkelte, som under forhøret irriterede forhørslederen og derfor fik besked om, at deres sag skulle nærmere undersøges. Det var dog kun en tom trusel, og også disse kunne senere som frie mænd forlade lejren.

De sidste sagde farvel til Horserød den 1. november.

*

Vi vender tilbage til jødelejren (lejr 1). Der var i begyndelsen af oktober 1943 samlet ca. 300 jødiske fanger, mænd, kvinder og børn. Deraf var de 66 (ikke som tidligere meddelt 120) taget på Gilleleje kirkeloft. Ydermere var 52 hentet rundt om i byen, ca. 100 var fra det øvrige Sjælland, og resten kom fra andre dele af landet. Blandt disse, der nu befandt sig inden for pigtråden, kan nævnes: Overretssagfører Oppenheim, overbibliotekar Josef Ficher (hjelperabbiner) og veksellerer Svend Hofgaard med sin kone og 2 døtre.

12. oktober

Om morgenen på denne dato fik fangerne ordre til at stille på pladsen mellem barakkerne, mænd for sig og kvinder og børn for sig. Da tyskerne med deres danske håndlangere, hvoriblandt Poul Henning befandt sig (efter kapitulationen idømt livsvarigt ophold i Horsens statsfængsel), udspillede de samme scener, som andre fanger ved tidligere og senere lejrligheder var vidne til. Tyske og danske gestapomænd prøvede på at overgå hverandre i råben og skrigen og uddelen af modstridende ordrer. Deres opførsel blev af de forsamlede fanger mødt med en talende tavshed. Ikke et ord hørtes fra dem, mens navnene på 212 af dem blev råbt op. Det var deportation. Blandt dem, der skulle deporteres, var alle aldersklasser repræsenteret, selv oldinge og børn skånedes ikke. De fik ordre til at gøre sig klar til afgang.

De, der ikke skulle med i dette første kontingent, blev sendt over i gymnastiksalen under bevogtning af skarpt bevæbnede gestapomænd.

Den dag fik fangerne kun morgenmaden — eller intet. Som et udslag af tysk mentalitet, et mærkeligt sammensurium af brutalitet og sentimentalitet, fik ægtefæller den nat lov til at være sammen, ellers var forholdet det, at adskillelsen fandt sted kl. 21,00. På det tidspunkt gik kvinder og mænd hver til sit.

Efter afgang af de deporterede mente de tilbageblevne, at der var chance for, at de kunne blive i lejren, til krigen var slut, og indrettede sig med dette for øje.

Helt forladt af guder og mennesker var de trods alt ikke. Først og fremmest var der deres gode ven fængselsbetjent Axel Larsen. Hver dag kom Larsen, ledsaget af en gestapomand, over til kvindeafdelingen af lejren og afhentede den såkaldte hausfrau (det var fru Betti Lewis, der indtog denne stilling). Disse tre begav sig over til lægeværelset, hvor Larsen var øverste myndighed. Ankomsten hertil uddeltes medicin etc. til de trængende, der ventede. Men der skete under konsultationen andre og mindst lige så vigtige ting, thi mens een af »patienterne« lagde beslag på den i åndelig henseende dårligt udrustede gestapomand, afleveredes til Axel Larsen breve og meddelelser, som skulle illegalt ud af lejren, og som Larsen på grund af megen øvelse med forbløffende færdighed lod forsvinde op under vesten. Disse fortrolige skrivelser fandt altid deres bestemmelsessted.

Forhør.

Der var ofte forhør i lejren. Forhørslederne kom fra Dagmarhus. Disse forhør forløb på den af alle tidligere fanger kendte facon.

Spørgsmålene regnede ned over fangeren. I de fleste tilfælde var det rene bagateller og ubetydeligheder, der spurgtes om, men de havde måske trods alt et formål. Fangerne klarede dog altid for sig, og grunden var den, at de var adviserede om Gestapos besøg og derfor forberedte. De havde nemlig en ven til, og denne ven befandt sig endda indenfor selve Gestapos kreds. Han hed Otto og var fader til 5 børn. Han gav sig til kende en dag ved til fru Betti Lewis at sige: Jeg har den ære at tilhøre verdens største forbrydarnation, der spærre kvinder og børn inde, — — og med denne udtalelse var kontakten sluttet.

Otto var telefonvagt og var derfor altid à jour med, når Gestapo fra Dagmarhus havde fået lyst til at aflægge lejren et besøg. Når han havde fået opsnappet kvartering.

en sådan meddelelse, gik han sig en tur uden for pigtråden, der omgav lejren, fløjtende »Lilli Marlene« — og så vidste fangerne, der hørte melodien, hvad der forestod.

Ernæringsforholdene var stort set upåklagelige, skønt stegt kanin mindst 3 gange om ugen næsten var for meget af det gode.

En dag i slutningen af oktober blev fangerne beordret til spisning allerede kl. 16,30 og umiddelbart efter spisningen sendt direkte til barakkerne. Hele lejren blev sat i alarmberedskab. Barakkerne blev mørklagte, blodhundene løst og maskingeværer opstillet flere steder. Projektørerne blev tændt og et kunstigt tågebælte lagt rundt om lejren.

Årsagen var et rygte, der var opstået, og som gik ud på, at kommunisterne ville forsøge at befri fangerne. Rygtet var vist et af de frit svævende, men under de tilstande, som det affødte, havde fangerne det mindre godt med sig selv, idet tyskerne lod dem forstå, at skete der noget, som tydede på rygternes realitet, skulle de ikke vente sig noget godt — for de havde pistolerne klar.

Den 2. november blev der løsladt nogle fanger, hvis alder var over 60, deriblandt nogle ægtepar, hvoraf den ene af ægtefællerne ikke var 100 % jøde.

Denne dag blev også den højt elskede frk. Hanne Adler løsladt. I den måned, hun havde været interneret, havde hun vundet alles hjerter ved sin ranke personlighed og milde sind. Hver dag, ligegyldigt hvordan vejret end var, havde hun gået sin runde fra barak til barak og styrket håbet hos sine medfanger ved sin opmuntrende fremtræden.

Den 7. november blev det meddelt

fangerne, at post og aviser var inddraget, et ubedrageligt tegn på, at en ny deportation var nær forestående. Også i dette tilfælde viste Larsen sig som en ven, der ikke svigtede. På sine få fridage opsøgte Larsen i København venner og bekendte til fangerne, og når han efter en sådan ekspedition atter befandt sig i lejren og på sin daglige medicintur indfandt sig i fru Betti Lewis celle, skiftede de af ham medbragte skriftlige sager ejermand, uden at den ledsagende gestapomand opdagede noget.

Den 23. november blev resten af fangerne med undtagelse af et ægtepar deporteret. — Lejr 1 var klar til ny indkvartering.

Brændeholdet

Skønt vejret var blevet varmere, og der derfor ikke i så høj grad som tidligere på året var brug for fyringsmateriale, arbejdede det berømte brændehold med uformindsket iver. Styrken var oppe på et antal af 10—15 mand, det kunne variere lidt, alt efter om der var tyskere til stede eller ikke. Holdet var i lykkelig besiddelse af een økse og een sav, der førte en, for disse to værktøjsarter, ualmindelig fredelig og behagelig tilværelse. De, som skulle have ført dem frem til dåd, havde ikke tid — de sov inde i brænderummet eller spillede kort, kan hælde et par af dem var beskæftiget med at snitte hjerter, kort sagt, holdet hyggede sig, indtil råbet — alarm — bragte dem ud på arbejdspladsen. Saven og øksen fattedes af de to udvalgte, der gik i gang med sammenbidt energi. De øvrige stillede sig op i række fra huggeblokken og udefter. Tyskeren var ankommet og betragtede med megen interesse udviklingen. Det første stykke brænde faldt fra øksen. Ikke så snart havde det ramt jordens overflade, før det blev grebet af den første i rækken og af denne, i langsom gangart, båret en ca. 10 meter bort fra stedet og bragt til hvile på en foreløbig plads. Den pågældende skred derefter hen og indtog

sidste plads i rækken. Dette skete, mens nummer 2 i rækken langsomt avancerede frem i terrænet med den pind, han havde erobret ved huggeblokken, og sådan blev det ved. Hændte det, at øksehugningen ophørte grundet på mangel, klarede holdet den situation som ingenting ved at bære brændet, pind for pind, fra den bunke, der efterhånden var dannet, hen til huggeblokken

igen, så var den i orden, og tyskeren nikkede bifaldende — der var gang i sagerne — der arbejdedes, alt gik, som var det smurt, og i bevidstheden om dette forlod han de travle arbejdere, der imidlertid, så snart han var væk, søgte tilbage til det, de var blevet afbrudt i ved hans ankomst.

Kvindebarakken

Kvinderne i Horserødlejren havde

KJØBENHAVNS HANDELSBANK

Mogensen & Dessaus Væverier
Aktieselskab

Odense

Mammen's Æskefabrik
AKTIESELSKAB

Art. for Iscreamfabriker - Bogtrykkeri

TRØJBORG - AARHUS

Geam Tæppefabrik
Aktieselskab

SØNDERJYDSK TÆPPEFABRIK

A. R. KJÆRBY A/S

HØJER

Leverer kun gennem forhandlere

ikke den samme bevægelsesfrihed som de mandlige fanger. De måtte således ikke færdes på den indhegnede plads foran deres barak, men kun på det rektangulære stykke jord bag barakken, der til siderne og ind mod skoven var indhegnet med ståltråd. Fra det sydlige ståltrådsnet ved kvindebarakken til ståltrådsnettet i mandsløjren var der et — no mans land — så ingen direkte og upassende flirt kunne finde sted. Trods dette stod der ved mandssiden altid mange, der med længselsfulde blikke fulgte kvindernes kommen og gåen ovre på deres side. Da arresterne, der havde haft til huse i sygebarakken, i løbet af foråret flyttedes til kvindebarakken, blev der en bemærkelsesværdig stigning i de forseelser, der uvægerlig førte et ophold i arresten (og i kvindernes nærhed) med sig.

Hvad de opnåede ved det, er der ingen, der ved.

Lejren forskønnes

Kaptajn Olsen (Danmarks Ole) havde efter kaptajn Ploug overtaget stillingen som dansk lejrchef. Han var en mand af den rigtige slags. Frisk, vågen og initiativrig. Da den plads, der dannedes inden for rammen af sygebarakken, barak 13—14 og 15, ikke befandt sig i en tilstand, der var ønskelig for skønhedstørstende sjæle, drog Danmarks Ole i leding for at bringe en ændring i forholdet. Planer blev udarbejdet, og arbejdet tilrettelagt, og så gik man i gang. Gartnerholdet, hvor skuespiller Freddy Koch var den førende kraft, var blevet mobiliseret og satte, under Oles ledelse, hele deres kraft og kunnen ind på at skabe noget, der kunne minde beskueren om Ørstedsparken. Veje blev afstukne og kantede. Træer fældedes på sine steder, og buske plantedes, hvor sådanne skønnedes at tage sig ud til deres fordel. Den smukkeste vej blev den, der førte langs sygebarakken, og da arbejdet med den var tilendebragt umiddelbart efter de allieredes invasion i Frank-

rig den 6. juni, faldt det naturligt og i alles smag at kalde den nyanlagte færdesåre for Invasionsboulevarden.

Pladsen mellem vejene nivelleredes, og på to steder, ved sygebarakken og ved barak 13, opstilledes mindesten.

På den, der var placeret ved sygebarakken, sås et relief forestillende Niels Ebbesen, mens der på stenen ved barak 13 var indmejslet den historiske dato 29. august. Da der en tid efter kom gestapofolk på besøg i lejren, og disse fik set stenene, kom der efter deres bortrejse ordre til at ødelægge de to kunstværker. Det lykkedes imidlertid at redde stenen med inskriptionen, idet behjertede mænd med Aage Wind fra Aalborg i spidsen gravede denne ned, smadrede en anden og fremviste de søndrede dele for tyskerne som bevis for, at ordren var udført. Efter den tyske kapitulation blev denne sten atter gravet op og indtager nu en smuk plads på plænen foran spisebarakken.

Kaptajn Olsen tænkte ikke alene på lejrens skønhedsmæssige forbedring og vedligeholdelse, også de levende slog han et slag for.

Hver morgen tidligt gjaldede hans kommandoråb ud over lejren og vækkede indvånerne af deres slummer. Lidt efter strømmede de ud gennem vinduer og døre og var snart efter i fuld sving. Ved de præstationer, der udfoldedes ved slige lejligheder, lagde man særlig mærke til Swingpjat-Ole et langhåret spøgelse fra København, hvis adkomst til disse pauluner tabte sig i mørket. Her fik han imidlertid lejlighed til at vise, hvad han formåede med hensyn til arm- og bensving. Under Danmarks Oles ildnende kommando udviklede Swingpjat-Ole sig til en hel cirkusforestilling for sig selv, hans lemmer indtog mærkelige og for andre uforståelige og ueftergørlige stillinger. Han var en fryd at skue og var næsten ikke til at stoppe, når morgenspisningen skulle foregå.

— — —

Af andre tildragelser, der prægede lejren på fornøjelig vis, må nævnes barrikadekæmpernes ankomst, der fandt sted efter deres berømmelige indsats under folkestrejken i København. De indfandt sig med deres anfører i spidsen. Han var slagter og blev hurtigt kendt under navnet barrikadekæmpernes konge, sølvråven, eller blodkongen. I hans følge var bl. andre Snehvide, der havde fået dette poetiske tilnavn, fordi han, efter hans udseende at dømme, nærrede en indgroet foragt for misbrug af vand og sæbe. Da denne samling af gode mænd første gang betrådte spisesalen, erobrede blodkongen et bord, samlede sine mænd om det og holdt, efter at de andre havde sat sig, følgende tale til dem.

Fra i da' a'-al'så, er det mig, der bestemmer, hva' der ska' ske ve' dette her bord. Enhver får, hva' han ska' ha', or er der no'n, der prøver på or ta' mere, end hva' der tilkommer ham, får han een på kraniet — vasgo'. Så vidste enhver af dem, hvad de havde at rette sig efter og gik trøstigt i gang med maden.

Meddelelsen om folkestrejken i København var blevet modtaget med jubel af fangerne i Horserødlejren. Bevidstheden om, at deres illegale arbejde havde båret frugt, at hele hovedstadens befolkning var bragt så vidt i deres indstilling til besættelsesmagten, at de vovede at trodse den ved en total arbejdsnedlæggelse, var et håndslag til hver enkelt af dem. Men samtidig var mange af dem klar over, at der for fangernes vedkommende kunne være fare på færde. Der var mulighed for, at tyskerne i tilfælde af, at situationen blev kritisk for dem, ville slå hårdt til for at knuse oprørstendenserne. I andre lande havde tyskerne i flere tilfælde grebet til massehenrettelser af deres fanger, og det kunne jo også ske her. Stemningen var derfor noget blandet, efterhånden som dette blev klart for flere og flere.

Der skete det, at forholdene blev skærpede en tid, og at 10 mand, deriblandt enkelte, der den 29. august 1944 var flygtet over pigtrådshegnet, men senere var blevet fanget og ført tilbage, sendtes til tysk koncentrationslejr. Der var forøvrigt, for yderligere at forebygge gentagelse af flugt fra lejren, opført et hegn uden om det, der allerede fandtes. I denne korridor, som herved dannedes, løb dag og nat en flok glubske hunde. Vagterne, som om natten inspicerede lejren, havde også hunde med sig. Disse hunde havde til huse i en hundegård, der var bygget mellem den lille og den store lejr, og fangerne kunne hele dagen høre hundenes glammen lyde over til dem som en advarsel om ikke at indlade sig på noget overilet.

Sommer i lejren.

Sommeren var foralvor kommet. Skoven stod i sin fulde pragt. Solen bagte. De fleste af fangerne færdedes i lejren kun iført shorts og blev efterhånden brune som mulatter. Hele sceneriet kunne godt, når man lukkede øjnene for de ydre omstændigheder, minde om en feriekoloni, og det var med en vis berettigelse, at lejrofficer Fløse en dag, idet han med skrævende ben og hænderne i siden betragtede de nødtørftigt klædte, sagde:

— Er dette en badeanstalt eller en interneringslejr?

Holdene, der førtes til og fra spisning i spisebarakken, var i denne tid en fryd at skue, og for den sags skyld også at høre. Optoget skulle have været lydfilmet — absolut. Foran en af kolonnerne skred den digre skuespiller Brochorst, iført en farvestrålende badekåbe og med et bredt smil om munden. Han var pragtfuld. En tid foregik marchen under udfoldelse af megen sangglæde, særlig havde de fremadskridende fattet kærlighed til den gamle tyske vandresang »Brun er skovens hasselnød«, men når de kom til omkvædet som i originalen lød:

— hola ho, hola hola ho, ha ha ha o.s.v.
sang de i stedet for:

— hul i ho'det har de alle, ja ha ha ha o.s.v.

I begyndelsen, da disse herlige toner lød, marcherede tyskerne ved siden af de syngende uden tilsyneladende at ane det fjerneste om, at de blev hånet. Senere må de imidlertid have fået en mistanke, for sangen blev forbudt. Så lagde sangkoret ufortrødent an med en frisk — det var engelske soldatersange, indtil også disse blev stoppet.

Disse dejlige sommerdage var der den hage ved, at de bragte længslen efter friheden i forstærket grad til hver enkelt af de indespærrede. Om søndagen kunne de, når de stod ved bagsiden af barak 15 og så ud mod skoven, i en vis afstand fra lejren, se søndagsklædte mennesker komme gående eller cyklende langs stierne i skoven på vej til glæder og oplevelser, som de i lang tid havde været afskåret fra at kunne deltage i. Så kunne de stå der i lang tid og se — bare se og drømme, mens hjertet knugedes sammen af længsel efter alt det, der fandtes ovre på den anden side af pigtrådshegnet. Det var mange gange vanskeligt at indgive disse mismodige sjæle nyt mod, et håb om og en tro på, at den tid, hvor de selv kunne vandre ud i friheden til en forhåbentlig bedre verden, ikke var fjern.

Besøg i lejren

Mens kommunisterne i deres tid under den danske lejrledelse havde besøgstilladelse een gang hver 14. dag med en halv times samtale, var forholdene nu strammet, således at der kun var eet besøg pr. måned og kun et kvarters samtale. Disse besøg overværedes bl. a. af gestapohåndlangeren Nobel — en mand, der afgjort ikke svarede til sit navn. Blandt fangerne verserede den lidt makabre spådom, at han ville blive et kønt lig. Om dette med kønt kom til at passe, vides ikke, men dræbt blev han, idet han faldt for en kugle på sin flugt

gennem Sønderjylland efter kapitulationen. Disse besøgstilladelser blev givet og stoppet i takt med begivenhedernes gang ude i landet, og de blev stoppet uden varsel. Dette medførte, at pårørende til fanger, som kom fra Jylland eller fra andre fjernereliggende egne af landet, ved ankomsten til lejren nægtedes adgang, selv om de stod med den af det stedlige gestapokontor udfærdigede skriftlige tilladelse i hånden. I måneder måske havde de to ægtefæller ikke set hinanden, der var i mange tilfælde børn, som skulle passes og i tilfælde af rejse anbringes, noget som ikke altid kunne ske på det tidspunkt, der for den pågældende var ønskeligt, men endelig var det lykkedes, alt var ordnet, og rejsen var kommet i stand — og nu stod hun her, ulykkelig og fortvivlet over at være manden så nær — uden at kunne nå ham. Ingen tårer hjalp hende til hendes ønskers mål — hun måtte gå. Dog fandt meddelelsen om besøget ned til fangerne, der var altid lyttende øren og spejdende øjne samt villige sjæle, som ikke svigtede. I sådanne tilfælde strømmede fangerne til hegnet, der omgav lejren, der var jo en mulighed for, at det var til een selv, besøget var tænkt. Tavs står de og spejder med øjne, som væsler ind i skovtykningen, der er noget, der bevæger sig dernede mellem stammerne — der kommer een — en kvinde — hvem? Alle stirrer åndeløse mod den ensomme skikkelse, som ikke tør komme alt for nær af frygt for at blive opdaget af vagterne. Nu standser hun — ser ind mod lejren — og vinker. På den anden side af pigtråden kan de nu skelne trækkene i hendes ansigt og går skuffede bort, undtagen een — een bliver stående og ser med hjertet krympende i livet på sig med øjne, der blændes af tårer — på hende. Det samme sker formodentlig også for hendes vedkommende. Så står de der og ser på hinanden. Tale med hinanden med den afstand mellem sig er ugørlig, meddelelser må ske ved

tegn, og det er så vanskeligt, når der er så meget, man gerne ville sige til den, som alle ens længsler higer imod.

De står der, til mørket er ved at falde på. Hun må gå nu. Et sidste farvel — en sidste vinken, og hun vender sig og går ind til sig selv.

— — —

I lejren skiftede dystert med muntert. Her ser vi pastor Dahl, iført ridebukser, lange støvler og kalot, spankulere op og ned ad lejrgaden rygende sin lange pibe. Han var ikke almindelig. En dag, han havde slået sig ned på en bænk, klædt i det ovenanførte kostume, dukkede en række pastor Dahl'er op i den anden ende af lejren og spankulerede i gåsegang forbi den siddende. Optoget vakte berettiget munterhed. Om de optrædende bagefter modtog en straffeprediken af den karrikerede, vides ikke, men det er muligt, at de har fået den.

En anden, der ofte sås vandrende i lejren, var den gamle læge Kiel. Rastløs travede han frem og tilbage, standede en gang imellem, mumlede et eller andet til sig selv og fortsatte så sin øresløse gang. Han havde fire børn, 2 sønner og 2 døtre siddende i Vestre fængsel, behæftet med meget alvorlige sager. Var det mærkeligt, at han, deres far, ikke kunne finde hvile?

Gidslerne

Et kapitel for sig selv var gidslerne, der sad, ikke fordi de havde forbrudt sig mod det tyske rige, men fordi een eller anden af deres slægt havde det.

Der var f. eks. Geisler, musikeren fra Scandia i København. Hans broder, som i 10 år havde opholdt sig i Kina, var, via England, kommet til Danmark pr. faldskærm. Han blev fanget, men slap bort fra Gestapo, som så hentede musikeren som en slags erstatning for den flygtede, og nu gik han her og længtes efter violinen og friheden.

Endnu mere uforståelig for normale mennesker var historien om de otte søskende. Også disse havde en broder, den

9ende i flokken, som var kommet til Danmark — oppefra. Af hvad grund de skulle sidde her i Horserød, var der ingen af dem, der forstod, men sidde her skulle de, og det måtte de jo så finde sig i, hvad de gjorde med stoisk ro.

De var fire brødre og fire søstre, allesammen gifte og boende i vidt forskellige egne af landet, men Gestapo havde fundet dem og slæbt dem bort fra hjem og børn. Mændene var fiskere og dejlige mennesker, ligetil og friske som havets skum. De var eksperter i at forfærdige bæltet af garn og fik tiden til at gå med dette.

Et tredje eksempel var det gamle købmandspar, manden var godt oppe i halvfjerdsenerne, som Gestapo havde lagt hånd på og fra deres fredelige tilværelse i den lille købmandshandel ført til internering. Her i dette tilfælde var det sønnen, der var faldskærmsjæger. Han sad i Vestre fængsel og ventede sin dom, og angsten for hans skæbne og bekymringen for, hvorledes det gik med det lille handelssted, tegnede dybe furer i deres ansigter. Trods sine bekymringer var den gamle købmand altid at finde ude på pladsen, når der foregik noget her. Så var det morsomt at se, i hvor høj grad han gik op i de ekvilibristiske kraftnumre, som her stilledes til skue. Det rykkede i hans gamle krop, han sank i knæene og hævdede sig op på tåspidserne i sin iver for at være med i det hele. Han var rørende.

Idrætsstævnerne

Der var mange idrætsmænd i lejren, og selvfølgelig afholdt de sig ikke fra at dyrke deres sport i den fritid, der var dem beskåret. De gjorde det med megen flid. Efterhånden fremstod der ønsker hos dem om afholdelse af idrætsstævner. Tilladelsen blev givet, og det blev besluttet, at disse stævner skulle afholdes om søndagene.

De forberedende arbejder foretoges. Redskaber fremskaffedes, og de anmeldte deltagere trænede som gjaldt det

et verdensmesterskab. Når dagen oprandt, var stemningen på kogepunktet. Alle havde deres favoritter og holdt fanatisk på disses chancer. Så snart midt dagen var overstået, skred man til værket. Der konkurreredes i stangspring, højdespring, længdespring og løb over forskellige distancer. Det var meget spændende. Tilskuerne stod tykt omkring de udøvende og ildnede dem op til dåd med tilråb af passende og upassende karakter. Af dem, som ved disse lejligheder særlig udmærkede sig, kan nævnes Jørgen Sejr (f. d. 12-12-1924. Død i Sverige efter ophold i Neuengamme, d. 28-4-1945). Han blev ved stævnerne mester i højdespring. En anden var Børge Collin (f. d. 18-3-1916. Død i Neuengamme d. 18-12-1944).

Adam Salto (f. d. 28-11-1916. Død i Alt-Garge d. 12-12-1944) var deltager i 100 meter løb. Da han begyndte træningen, stirrede hans mange venner forbløffede på ham, og med rette. Adam Salto var nemlig i sin optræden, sit væsen og sin væremåde, så langt fra det, som man almindeligvis træffer hos idærtsmænd, med deres trang til publikumshyldest. Adam Salto var bogmenneske, videnskabsmand — filosof, og levede sit liv fortrinsvis i selskab med sine bøger. Man forstår derfor vennernes bekymring og deres spørgsmål til ham, om der var noget i vejen med ham, hvad der gik af ham, om han savnede noget — var der et eller andet, de kunne gøre for ham, han kunne bare sige til, de var parate til at yde ham en hvilken som helst håndsrækning. Men Salto fejdede dem af med den filosofiske bemærkning:

— Jeg løber, fordi jeg har lyst til at løbe — og så var der ikke mere at sige til det.

Ved stævnerne blev Adam Salto altid nummer sidst, men han høstede det største bifald. Det var dog ikke idrætsmanden, man i sådanne tilfælde applauderede, men kammeraten, vennen og mennesket Adam Salto.

Henvendelse til regeringen om en revision.

Statsminister *Erik Eriksen* har haft besøg af en deputation, der overbragte en henvendelse ang. retsopgøret. Statsministeren kunne ikke uden nærmere overvejelse tage stilling til henvendelsen, men bemærkede, at han var enig i nogle af de fremførte betragtninger, og lovede, at henvendelsen skulle blive gjort til genstand for indgående drøftelse.

I denne henvendelse om retsopgøret efter besættelsen udtales der fordømmelse af lovens tilbagevirkende kraft, og det udtales, at »regering og rigsdag ved handling og eksempel bør fjerne årsagerne til de mislige tilstande, som kun alt for længe har overlevet udrensningen. Det første fornødne er overfor regeringen at indskærpe, at det er utiladeligt at lægge hindringer i vejen for andres frie adgang til erhverv.« Der kræves genantagelse eller pensionering af de i henhold til særlovene afskedigede tjenestemænd, når der ikke efter en af administrationen uafhængig bedømmelse er særlige omstændigheder til hinder. Afskedigede tjenestemænds mulighed for genantagelse er nærmest kun blevet en skueret, hedder det, og både alment og lokalt huserer stadig en gensidig ufordragelighed med de beklageligste følger.

Henvendelsen har 45 underskrivere og 96 anbefalere.

Gave til Bernadotte-værelset på Frederiksberg

Kunstmaleren *Anna E. Munch* har fremstillet et relief, der viser Bernadotte, der befrier fanger. Det bærer på latin Bernadottes valgprog. *Anna Munch* har skænket relieffet til Frihedskollegiet på Frederiksberg.

Det har naturligtvis fået sin plads i Bernadotte-værelset, der iøvrigt er skænket af Kammeraternes Hjælpefond.

Uforståelig frikendelse i Köln

En rystende proces er blevet afsluttet i Köln. Retssagen endte med, at en 51-årig læge, dr. *Alfred Leu*, blev pure fri-

kendt, skønt han havde tilstået, at han i løbet af årene 1941 til 1945 havde dræbt — eller ladet dræbe — 80 ånds-svage børn.

Frikendelsen skete under påberåbelse af den såkaldte »naturret« — vel at mærke i det herrens år 1951 og i et oplyst, kristeligt og demokratisk samfund. Retten forkyndte, at dr. *Alfred Leu*, 80 småbørns euthanasi-morder, havde forhindret ting, der ville have været endnu værre! Det var staten, der fra 1941 til 1945 havde tvunget ham til at dræbe børnene. Derfor havde staten mistet retten til i 1951 at straffe denne mand ...

Tvangsarbejde — undersøgt på stedet.

Forskellige lande vil i den kommende tid få besøg af F. N.s komité til undersøgelse af tvangsarbejde — dersom komiteens forslag herom godkendes af Det økonomiske og sociale Råd. Komiteen, der består af nordmanden højesteretsjustitiarius *Pål Berg*, *Sir Ramaswami Mudaliar* fra Indien og *Felix Palavicini* fra Mexico afsluttede nylig sin første konference med at udsende nye spørgeskemaer til samtlige medlemsstater i F. N., hvori der bedes om oplysninger, der skal klarlægge omfanget af tvangsarbejde i verden.

Men tvangsarbejde og tvangsarbejde er to ting. Dels kan der — siger komiteen — være tale om tvangsarbejde af korrektiv art, som f. eks. når en regering sender folk i tvangsarbejde for at bibringe dem en anden politisk opfattelse. Dels kan der være tale om, at en regering tvinger hele befolkningen til at arbejde hårdere, end den ønsker, for at opfylde en økonomisk statsplan. I begge disse tilfælde er der tale om tvangsarbejde, foreskrevet af staten enten gennem lov eller ved administrative forholdsregler.

Komiteens første opgave — at definere ordet tvangsarbejde — vil først kunne løses, når der foreligger så meget internationalt materiale, at man er sik-

ker på at dække ikke alene lovens ord i de lande, der har tvangsarbejde — men også loven, som den praktiseres.

Mindepladeafsløring i Randers

Ved en stilfuld og smuk højtidelighed på politigården i Randers afsløredes den 1. november 1951 mindetavler for to politimænd, som på forskellig vis er kommet under udførelsen af deres tjeneste for fædrelandet.

Det drejer sig om reservepolitibetjent *Niels Gunnar Pedersen*, der i den politiløse tid blev dræbt under sit arbejde i modstandsbevægelsen, og overbetjent i landpolitiet *Harry W. E. Hansen*, der for godt et år siden blev myrdet af en desperat mand på Hobrovej i Randers.

De smukke mindeplader, der er udført i rødt granit med bronzebogstaver, er anbragt midt for politigårdens forhal ved opgangen til første sal på en nydelig, grønlig baggrund.

Bogen om de spaniensfrivillige

For at sikre et større oplag og det bedst mulige udstyr vil indsamlingen til bogen om de danske frivilliges deltagelse i den spanske borgerkrig nu blive suppleret med prænumeration. Bogen skal udkomme til foråret 1952 i et format af 16×24 cm, ca. 150 sider, hæftet. Den vil indeholde en indledning af historikeren, lektor v. Aarhus Universitet, mag. art. *Erik Reske-Nielsen*, en gennemgang af den danske deltagelse i frihedskampen, biografier og fotos af de faldne, breve, dagbøger og andet dokumentarisk materiale samt et afsluttende kapitel om de frivillige, som satte livet til under besættelsen.

Prisen er ved forudbestilling ca. 7 kr., mens bogladeprisen bliver ca. 10 kr.

Bogen bestilles hos sammenslutningens sekretær *Leo Kari*, Padborgvej 4, Valby.

Der sendes Julepakker

Traditionen tro udsender Kammeraternes Hjælpefond også i år julepakker til enker efter modstandsfolk samt til kammerater, der stadig er plaget af sygdom som f. eks. tuberkulose.

Pakkerne sendes for at glæde de pågældende, og ikke mindst tænker man på børnene i familierne.

Måske var der en og anden blandt de raske, der kunne have lyst til at hjælpe ved denne pakkeforsendelse ved at yde — lidt eller meget — til at lægge i pakkerne.

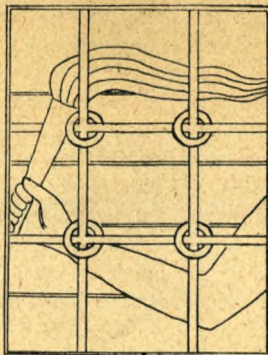
For at give ideer kan vi anføre, at der gerne skulle lidt chokolade, lidt figurer, nogle æbler og appelsiner, cigarer, cigaretter — og bolcher i hver af pakkerne.

Julelys vil alle hjemmene kunne bruge, og julehefter vil børnene sætte megen pris på.

Har nogle af vore læsere sådanne ting, de ville skænke til formålet, bedes man med det samme sende det i velemballeret stand til K. H.s kontor, Ordrup Jagtvej 175, Charlottenlund.

— Men det haster!

Gestapofangerne i København

Vi mødes alle i Ryvangen juleaften

Foreningen Gestapofangerne indbyder til en højtidelighed juleaften kl. 15,45 i Ryvangen.

Oberstløjtnant P. M. Digmann (Froslev) taler, Studentsangerne synger og Hjemmeværnet danner æresvagt med fakler.

Der tændes lys på hver af gravene, og foreningen nedlægger krans ved de forskellige afdelinger.

Ved denne lejlighed bør alle kammerater fra besættelsestiden mødes med de efterladte.

Højtideligheden er meget smuk — og een gang om året kan vi nok i større stil vise de efterladte, at de ikke er glemt.

Klubaften med film

Gestapofangerne havde fuldt hus til sin første kammeratskabsaften den 4. december i Forsvarsbrødrenes mødelokaler.

Fabrikant Eigil Andersen viste flere film, han selv har optaget fra foreningens ture. Der var således en række udmærkede optagelser fra storturen til Fårhuslejren, Aarhus-Hvidsten, Tåsinge, Vestre Fængsel og Ryvangen. Det var også lykkedes ham at få optagelser med af branden på turen til Holland-Belgien. Man så, hvordan passagererne fik travlt med at komme ud af rutebilen, da flammerne begyndte at slå op fra bilen.

Den interessante film blev hilst med stort bifald, og formanden fik forsamlingens fulde tilslutning, da han bragte Eigil Andersen en varm tak for hans arbejde med filmen.

Glædelig jul, godt nytår

Alle vore venner (læsere, medarbejdere og annoncører) bedes modtage vore bedste ønsker om en god jul og et godt nytår med tak for samarbejdet i året, der svandt.

Redaktionen.

PIGTRAAD

Organ for og udgivet af Kammeraternes Hjælpefond. Udkommer med 12 numre årligt. Abonnement 12 kr. pr år. (Girokonto 780 kan benyttes ved bestilling af abonnement).

SEKRETARIAT

Ekspedition, abonnements- og annonceafdeling, Ordrup Jagtvej 175, Charlottenlund (kontortid 9—12,30). Telefon: Ordrup 5075.

Annoncer, der ønskes indrykket i bladet, må være kontoret i hænde senest den 20. i foregående måned.

REDAKTION

Ansvarshav. redaktør: Kommunelærer Johs. Fosmark, Slagelsegade 9, 2., København Ø. Telefon: Øbro 8537 (træffes bedst 17—18).

Indlæg, artikler, meddelelser, breve fra læserne m. v., der ønskes optaget i bladet, må være redaktionen i hænde senest den 25. i foregående måned.

Redaktionsudvalg: Seminarieførster Paul Holt, kaptajn Aage Eifer, pastor Poul Riis.

FORRETNINGSFØRER

Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund. Telefon: Ordrup 5075.

Klicheer: Persson's Cliché-Anstalt, København.

MEMLEM AF
FORENINGEN AF DANSKE
UGEBLADE, FAGBLADE OG TIDSSKRIFTER

Ethvert brev bør forsynes med vore smukke mærkater i farvetryk.

Vi har to at vælge imellem:

1. Bernadotte-mærkatet med hans bil-
lede.
2. Kammeraternes Hjælpefonds mær-
kat.

Begge mærkater foreligger i ark med 25 stk. à 10 øre og fås ved at indsende beløbet til giro 780, Kammeraternes Hjælpefond, Ordrup Jagtvej 175, Charlottenlund.

De indkomne beløb går til fondens hjælpearbejde.